

พริกขี้หนู

พระอาจารย์สงบ มนัสสุนโต

เทศน์บนศาลา วันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๕๓

ณ วัดสันติธรรมาราม ต.คลองคาคอ อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

มนุษย์พบพระพุทธศาสนา พุทธศาสนาเป็นสิ่งที่ประเสริฐที่สุด

พุทธศาสนามีพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์

พระพุทธ คือพระพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรม พระพุทธเจ้าเกิดมาก็เกิดมาเหมือนกัน เกิดมาตั้งแต่ที่แรกออกประพฤติกฎปฏิบัติอีก ๖ ปีถึงจะได้เป็นพระพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แสวงหาธรรม แสวงหาธรรม

ศาสนธรรม พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ศาสนธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สอนตั้งแต่หยาบๆ สอนตั้งแต่ศีล ๕ ทาน ศีล ภาวนา สอนตั้งแต่หยาบๆ ขึ้นมานั้นศาสนธรรม ศาสนธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีตั้งแต่หยาบ กลาง ละเอียดยะเอียดสุดขึ้นไปจนถึงกับว่า ชำระกิเลสออกจากใจได้หมดเลย

พระสงฆ์ตั้งแต่พระอัญญาโกณฑัญญะเป็นองค์แรก พระอัญญาโกณฑัญญะมีดวงตาเห็นธรรม สงฆ์องค์แรกถึงเกิดขึ้นมาในโลก

พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์เป็นที่พึ่งของเรา เป็นที่พึ่ง แล้วเรามีที่พึ่งจริงหรือเปล่า

เราไม่มีที่พึ่งเราก็ว่าเหวณะ ว่าเหวไม่มีที่พึ่งที่อาศัย อยู่ไปมีชีวิตอยู่เหมือนกันแต่หัวใจเล็กๆ มันมีความเศร้าหมอง มีความทุกข์อยู่ในหัวใจ เพราะหัวใจนี้โดนปักเสียบไปด้วยกิเลส กิเลสพาให้เกิด อวิชชาอุปาทาน สงขาร ความไม่รู้ของจิต ความไม่รู้ของจิตทำให้เราเกิดมาเป็นมนุษย์ แต่ความเกิดเป็นมนุษย์นี่ประเสริฐ ประเสริฐที่ว่าเราเกิดเป็นมนุษย์ มนุษย์นี้มนุษย์สมบัติ การจะได้มาซึ่ง

มนุษย์สมบัตินี้ต้องมีบุญกุศลถึงจะได้มนุษย์สมบัติมา ถ้าไม่อย่างนั้นแล้วเราเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉานก็ได้ เกิดเป็นอะไรก็ได้ ในพระไตรปิฎกบอกไว้ชัดๆ

ถ้ากิเลสมันจะค้ำ ก็ค้ำไปเกิด ค้ำว่า เป็นไปไม่ได้ เกิดมาเป็นมนุษย์แล้วก็อยู่ไปประสา มนุษย์นี้ ดำรงชีวิตไปแค่ชีวิตหนึ่ง แก่ออยู่สุขสบายก็พอแล้ว

นั่นนะ เวลาพอแล้วมันไม่พอเปล่า มันมีความทุกข์อยู่ในหัวใจลึกๆ มันมีโอกาสของ โอกาสของการเกิดเป็นมนุษย์แล้วพบพระพุทธศาสนานี้ประเสริฐมาก ประเสริฐตรงที่มีศาสน ธรรม คือธรรมาฐ เป็นธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ว่าองค์สมเด็จพระสัมมาสัม พุทธเจ้าตรัสรู้แน่ พยายามค้นคว้าออกมา เพื่อชำระเกิด แก่ เจ็บ ตายไขใหม่ เทวทูตออกมาให้ เจ้าชายสิทธัตถะเห็น การเกิด การแก่ การเจ็บ การตาย การเกิดมาเป็นมนุษย์นี้มีสิ่งนี้ประจำตนมา ตลอด

เกิด แก่ เจ็บ ตาย นี่เป็นเรื่องสัจจะความจริงโดยธรรมชาติของความเป็นจริงในโลกของ มนุษย์เลย ทั้งโลกของทุกๆ โลก ในวัฏฏะนี้ทุกภพทุกชาติ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ทั้งนั้น เพราะการเวียน ตายเวียนเกิด เห็นไหม การเวียนตายเวียนเกิด เวียนตายเวียนเกิดไปตลอดมา เราก่อนที่จะเป็น มนุษย์นี้ เราก็เกิดเป็นอย่างอื่นมาทั้งหมด เกิดมาทุกอย่างเพราะว่าชีวิตนี้มันยาวไกล ไม่มีต้นไม่มี ปลาย ในชีวิตของเรามันดำรงชีวิตมาด้วยความที่ว่าเราไม่รู้ เราไม่รู้ แต่พบพระพุทธศาสนาแล้วรู้ รู้ เพราะศาสนาบอก

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้ เราฟังธรรม ธรรมจะเตือนตลอดเวลา เกิด แก่ เจ็บ ตาย เห็นไหม เกิด แก่ เจ็บ ตาย ต้องตาย แล้วอะไรพาตายล่ะ?

เกิด แก่ เจ็บ ตาย แล้วก็ตายไปภพหนึ่งชาติหนึ่ง แล้วก็ยังมีแต่ซากศพของร่างกายนี้อยู่ในภพ ชาตินี้ เวลาตายไปจิตนี้ก็ต้องไปเกิดอีก เพราะจิตนี้มีวิชาตัวไม่รู้อยู่ในหัวใจ เวียนตายเวียน เกิดแน่นอน เพราะไม่มีป่าช้าของหัวใจ มีแต่ป่าช้าของภพชาติของร่างกาย

ซากศพของร่างกายต้องให้เขาชันสูตร ก่อนตายไปมันมีกฎหมายต้องให้เขาชันสูตร เพราะว่ากฎหมายรองรับไว้ว่าตายด้วยโรคอะไร นี่คนอื่นได้ชันสูตรศพ ศพของเราต้องให้คนอื่น ชันสูตรเพราะเราตายไปแล้ว เราไม่ได้เห็น เราไม่ได้รู้เรื่องอะไร

เพราะกิเลสพาไป กิเลสพาตายไป กิเลสในหัวใจพาตายไป ตายไปพร้อมกับความเร่าร้อน ความดีโง่งมดีพา ความไม่พร้อมที่จะตาย แต่ก็ต้องตาย ถ้าถึงเวลาตายแล้วไม่มีใครจะยับยั้งได้ พญามัจจุราชถึงกำหนดแล้ว ใหญ่ที่สุด ใหญ่กว่าทุกๆ ชีวิตในโลกนี้ ใหญ่มาก ต้องพาตายไปหมดเลย แล้วพาตายไป ไปโดยไม่รู้ แต่จะรู้หรือไม่รู้ พอดับไปก็เกิดอีกแล้ว เกิดในบุญกุศลก็เกิดดี เกิดในบาปอกุศลก็เกิดชั่วไป จิตดวงนั้นต้องไปเกิดอีก

เราไม่เห็นซากศพของเราอีกต่างหากนะ แต่ในเมื่อเรายังไม่ตาย คนที่ไม่ตายเห็นคนที่ตาย มันควรจะเตือนใจได้ เห็นไหม เกิด แก่ เจ็บ ตาย สิ่งที่เราไม่เห็นซากศพของเราเอง เพราะเราตายไปแล้ว แต่ซากศพของอวิชชา อวิชชาก็มีซากศพ ซากศพของอวิชชาที่ว่าธรรมาวุธที่ชำระล้างหัวใจเข้าไปที่เป็นชั้นเป็นตอนเข้าไป จะต้องเห็นซากศพของอวิชชาตายเป็นชั้น เป็นชั้นๆ เข้าไป ตายเกลื่อนกลาดไปนี้ในธรรมาวุธ

ในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่าไว้อย่างนั้นจริงๆ “ว่าไว้” เห็นไหม เราก็ท่องจำกันมา เราก็อศึกษามา เราศึกษาของเรามาแล้วมันเป็นสุตมยปัญญา สุตมยปัญญาเข้ามากิเลสก็พาขัดพาแย้ง นี่มันเป็นเจ้าวัฏจักร มันใหญ่โตมาก ควบคุมในหัวใจของเราแล้วเล่ห์เหลี่ยมพลิกแพลงทุกๆ อย่างเพื่อจะให้เราไม่สร้างคุณงามความดี สิ่งใดที่เป็นกุศลจะทำให้เราเป็นบุญกุศลขึ้นมา เพื่อเป็นบุญกุศลให้การอยู่ดำรงชีวิตนี้มีความสุขเข้ามา มีความสุขเข้ามา ถ้ามีความสุขเข้ามา มันจะเห็นว่า เรามีความสุขแล้ว เราจะเห็นโทษของมันไป

เขาถึงบอกว่าจะบังคับให้เราอยู่ในอำนาจของกิเลสทั้งหมด กิเลสนี้บังคับบัญชาแล้วขับไล่ไปให้วิ่งเต้นผ่นกระโดดตามอำนาจของอวิชชา ความไม่รู้ไป จับไปเกิด หยิบจับไปทุกๆ อย่างที่เราจับต้องไป เราว่าเราเป็นที่พึ่ง ที่พึ่ง...ไม่มี เป็นเครื่องอยู่อาศัย

ปัจจัย ๔ เครื่องอยู่อาศัยแต่เราวิ่งเต้นหาปัจจัย ๔ กันแบบว่าไม่ลืมหูลืมตาเลยนะ เป็นเครื่องอยู่อาศัย เพียงแต่อาศัยให้ชีวิตดำรงไป มีมากขนาดไหนมันก็ใช้ที่เราจำเป็นเท่านั้น สิ่งที่เราจำเป็น เราใช้เท่าที่เราจำเป็น ใช้เครื่องอยู่อาศัย มากกว่านั้นเป็นไปไม่ได้ ใช้ไม่ได้ มันต้องเผื่อเหลือเผื่อเจือ जानกันไป อันนั้นเป็นบุญกุศลขึ้นมาอีกชั้นหนึ่ง เรามีมาก เราก็สละของเราออกไป แต่นี้มีมากออกมาแล้ว มีมาก ใจความสละหรือความยึดติดนั้นมันเป็นกิเลส

แต่ใจความที่ว่าของสิ่งนั้นเราแสวงหาหรือไม่แสวงหา สมบัติโลกนี้ผลัดกันชม ไม่มีของใครโดยเด็ดขาดหรอก มันไม่พลัดพรากจากเรา เราก็ต้องพลัดพรากจากเขาโดยธรรมชาติ ต้องพลัด

พราจากกันโดยปกติ โดยเรื่องความเป็นจริงต้องพลัดพราจากกัน ลักวันหนึ่งต้องพลัดพราจากกัน เห็นไหม มันไม่เป็นที่พึ่งที่อาศัยได้จริง สิ่งที่เป็นที่พึ่งอาศัยได้จริงนี้มันเป็นเรื่องของธรรม ธรรมเท่านั้นเป็นสิ่งที่เราจะชวนขวยเข้ามาเพื่อประดับในหัวใจ

อาการของร่างกายนี้ เสื้อผ้าอาการนี้ประดับร่างกายให้สวยงาม เพชรนิลจินดาประดับให้รู้ว่าตกแต่งเข้าไปเพื่อจะให้มันมีสถานะ มีความชอบ มีความพอใจ แต่อาการของใจ บุญกุศลเป็นอาการของใจ บุญกุศลเป็นบุญ เป็นอามิสทานเป็นความคิดว่าเราสะสมคุณงามความดีนี้เป็นบุญ กุศลที่เป็นอาการประดับใจ อาการประดับใจ

ใจนี้มีอาการของใจ มีตัวใจ ถ้ายังมีอาการของใจอยู่ มันหมุนไปเวียนไป มันคิดออกไปโดยอำนาจของอวิชา อำนาจของกิเลสพาขับพาไส อำนาจนั้นพาขับไสเพราะอะไร เพราะว่าเราเกิดมาเรามีสิ่งนี้อยู่ในหัวใจอยู่แล้ว สิ่งนี้พาเราเกิด สิ่งนี้อยู่ในปฏิสนธิวิญญาณ วิญญาณพาเกิด ตัวนี้พาเกิด ถึงว่าเป็นเจ้าวัฏจักร

ในวิภูวน ในกามภพ รูปภพ อรูปภพนี่เป็นที่ท่องของจิต จิตนี้เป็นนักท่องเที่ยวหมุนเวียนไปในวิภูวนนั้น อวิชามันปกคลุมหัวใจอยู่ ปกคลุมหัวใจอยู่มันก็ให้วังเดินแผ่นกระโดดในอารมณ์ เกิดดับ เกิดดับ ความเกิดดับ เกิดดับ อารมณ์อารมณ์หนึ่งในหัวใจ อวิชาเป็นเจ้าใหญ่ นายโตที่ขับไสออกไป ทุกกิริยาเคลื่อนไหวที่ออกมาจากจิตจะมีสิ่งนี้เจือออกมาตลอดเพราะเขาอยู่ในหัวใจของเรา เขาถึงมีอำนาจวาสนาแล้วเขาเกิดดับ เกิดดับในหัวใจ

วิภูวนในหัวใจของเรากับวิภูวนข้างนอกมาเทียบกัน วิภูวนภายในใจที่การเกิดที่เป็นมนุษย์นี้ที่ว่า ๑๐๐ ปีตายไป ความเกิดดับ ความเปลี่ยนแปลงของใจ ชอบหรือไม่ชอบสิ่งใด พอนานไปมันจะเปลี่ยนแปลงไป นิสัยอาจจะชอบและไม่ชอบต่างกันออกไปเรื่อยๆ ความเปลี่ยนแปลงออกไป เปลี่ยนความชอบหรือไม่ชอบ ก็เปลี่ยนกิเลส เปลี่ยนความคิด เปลี่ยนความยึดมั่นถือมั่น ถ้าชอบเราก็คงไว้ ถ้าไม่ชอบเราก็จะปฏิเสธออกไป นี่มันเปลี่ยนเป็นภพเป็นชาติออกไปในปัจจุบันนี้ อันนี้มันเป็นโคตรเหง้าของกิเลส

กิเลส ถึงว่ามีชั้นมีตอนเข้าไป โคตรเหง้าของกิเลสนี้มันมีตั้งแต่หลาน มีตั้งแต่ลูก มีตั้งแต่ปู่ มีตั้งแต่พ่อ อวิชาอยู่ในหัวใจ เราพยายามจะเข้าไปดู ถ้าเรามีชีวิตอยู่เราประพฤติปฏิบัติธรรมแล้ว เราได้เห็นหน้ากิเลส เราได้เห็นหน้ากิเลส เห็นหน้าก่อนนะ เห็นหน้ากิเลส ได้ใช้ธรรมอาวุธประหารต่อสู้กัน ชำระฆ่ากิเลส ฆ่ากิเลสแล้วเห็นซากศพของกิเลส

เราเอง จิตดวงนี้ได้เห็นซากศพ ได้พลิกศพ ได้พลิกศพของอวิชชา ได้พลิกศพของกิเลส ได้พลิกศพ ได้เห็นตามความเป็นจริง เห็นตามสัจจะ ความเป็นจริงของธรรมาฐะ ธรรมที่อยู่ในหัวใจ จินตมัจฉิตดวงนั้นประเสริฐขึ้นมา

จิตดวงที่ประเสริฐ จิตที่ว่าถ้าเราตายโดยซากศพของเรา ภายของเราแท้ๆ นะ แต่เราไม่มีโอกาสได้เห็นเวลาเราตายไปแล้วต้องทิ้งไว้ให้กับญาติของเรา ได้แต่ลูกหลานนี้เป็นผู้ทำการชำระศพหรือทำลายไป เพื่อว่าทุกคนไม่เก็บไว้ในบ้าน เพราะเก็บไว้ทำบุญกุศลชั่วคราวแล้วจะต้องเผา หรือฝังทำลายไป เราไม่มีโอกาสได้เห็น เราไม่มีโอกาสได้ทำ

แต่ธรรมาฐะนี้ระดับขึ้นมาเป็นอาวูฐในหัวใจ แล้วเราชำระสะสางออกไปจนอวิชชาตายเป็นชั้นๆ เข้าไป เราต่างหาก เราคือหัวใจดวงนั้น หัวใจดวงนั้นได้พลิกศพ ได้พิจารณา เห็นไหม พลิกศพก็ว่าได้เห็นตามความเป็นจริงมันถึงปล่อยได้ตามความเป็นจริง จิตดวงนั้นจะประเสริฐขึ้นมาเป็นชั้นๆ ขึ้นไป ความเป็นชั้นๆ เข้าไปจนจิตดวงนั้นพ้นออกไปจากกิเลสทั้งหมด

ถ้าพ้นออกไปจากกิเลสทั้งหมด นี่เป็นอิสระเข้ามา การเกิด การตายจากใจดวงนั้นไม่มีอีกแล้ว จะครองร่างครองร่างอยู่ในหัวใจ จะครองร่างอยู่ในร่างกายนี้ ใจดวงนั้นก็ประเสริฐ นี่ความประเสริฐในใจของใจดวงนั้น ใจดวงนั้นประเสริฐเพราะว่าได้พลิกศพ ได้ฆ่า ได้ชำระ ด้วยอะไร?

ด้วยอาวูฐ อาวูฐเกิดจากที่ไหน? อาวูฐนี้เกิดขึ้นจาก...สิ่งที่เกิดดับ เกิดดับ ในใจเป็นอาการของใจ สิ่งที่เป็นอาการของใจ จากเดิมเป็นที่ว่ากิเลสพาใช้ กิเลสนี้พาใช้ออกมาโดยธรรมชาติของเขา กิเลสนี้จะนอนเนื่องออกมาจากความคิด ความปรุง ความแต่ง ออกไปตลอด เราที่โดนสิ่งนี้ทำให้เราฟุ้งซ่าน ทำให้เราไม่รู้จักรักสิ่งนี้เลย เราเพียงแต่โดนสิ่งนี้ใช้บังคับ

หัวใจเป็นนาย กายเป็นบ่าว ความคิดสิ่งใดเกิดขึ้นกับหัวใจแล้ว คิดขึ้นมา พอใจคิด คิดขึ้นมาเมื่อใดในหัวใจตัวเองก่อนขั้นหนึ่ง พอคิดขึ้นมา มันมีความสุข ความทุกข์ ในหัวใจขั้นหนึ่งแล้ว ยังให้เรายังต้องกระทำตามความคิดของใจออกไปอีก บ่าวนี้ต้องออกไปทำตามหน้าที่ แล้วก็กว้านอะไรเข้ามาล่ะ?

กว้านเอาเข้ามา การประพฤติปฏิบัติกว้านเอาแต่ว่าหยาบผิดหยาบถูกใจ ถ้าทำคุณประโยชน์ขึ้นมามันก็เป็นบุญเป็นกุศลขึ้นมาได้ ถ้าทำตามจริง หยาบผิดขึ้นมาทำแต่บาปอกุศลเข้ามา มันก็สะสมเข้ามาในหัวใจนั้น มันก็เป็นเชื้อสืบต่อไป “เชื้อในหัวใจ”

ภพชาติในใจอย่างหนึ่ง ภพชาติในการกระทำของกรรม กรรมทำได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว นี่เป็น
 สัจจะความจริง ทำดีต้องได้ดีแน่นอน ทำชั่วต้องได้ชั่วแน่นอน แต่กรรมดีกรรมชื่อนั้นเราทำเป็น
 กายกรรม วจีกรรม มโนกรรมจากภายนอก

แต่ปัจจุบันนี้เราพยายามทำความสงบ กายของเราสงบแล้ว เราทำกายสงบ เรานั่งสมาธิ เรา
 บำเพ็ญธรรม บำเพ็ญสมาธิ บำเพ็ญสมถกรรมฐาน เราทำกรรมฐานทำใจให้สงบ กายนี้สงบแล้วแต่
 ทำไมใจถึงไม่สงบละ ใจทำไมมันยังคิดอยู่ ต้องให้หัวใจของเราอยู่ในร่างกาย พยายามให้ร่างกาย...
 ขาดอะไร?

ขาดสติสัมปชัญญะ สติสัมปชัญญะพยายามดึงร่างกาย ดึงหัวใจนี้ให้อยู่ในร่างกายของเรา
 ดึงหัวใจเข้ามา ดึงหัวใจเข้ามา ด้วยสติพยายามระลึกอยู่ สติ ถ้าระลึกอยู่เฉพาะหน้านี้เป็นสติ สติ
 คือความรู้เฉยๆ รู้เรื่อง รู้ระลึก รู้รู้สึกตัวนั้นคือสติ ถ้าระลึกขึ้นมา ระลึกขึ้นมาแล้วยับยั้งไว้ อาการ
 ของใจมันจะพุ่งออกไป ความปรุง ความแตงมันจะยับออกไป ยับออกไป ยับเป็นความคิด
 ขึ้นมา สติกดไว้ กดไว้ หรือกำหนดพุทโธ พุทโธเข้ามาเพื่อทำความสงบของใจ นี่ธรรมาวุระจะ
 เกิดขึ้นจากตรงนี้ ธรรมาวุระจะเกิดขึ้นจากความสงบของใจ

ถ้าใจเราไม่สงบ เราคิดขนาดไหนขึ้นไป ปัญญาสูงส่ง เรามีปัญญามาก เรามีความคิดขนาด
 ไหน ความคิดนั้นกิเลสพาใช้ทั้งหมด กิเลสในหัวใจพาใช้ เพราะกิเลสกับความคิดนี้เป็นเนื้อ
 เดียวกัน ส่งออกไปข้างนอกนี้เป็นอาการของใจ เป็นความคิดหมุนออกไป หมุนออกไป กิเลสพา
 ใช้

คำว่า “กิเลสพาใช้” คือกิเลสมันอยู่หลังความคิดของเรา ปัญญาที่เราคิดมากคิดน้อยขึ้นมา
 เลยกลายเป็นให้คนอื่นให้โทษกับเรา อยากจะสะดวก อยากจะสบาย อยากจะประพฤติกปฏิบัติ หาทาง
 ที่เลี้ยงที่ช่องที่ง่ายขึ้นไปนะ หาทางง่าย หาทางลัด นี่ความคิด เพียงแต่พยายามหาสิ่งที่ว่าเป็นความ
 ขัดกับสัจจะหลักความจริง

หลักความจริงคือว่าทำความสงบเข้ามาให้ใจ ให้ใจเป็นพื้นฐานของเราให้ได้ก่อน ถ้าใจ
 เป็นพื้นฐานของเราให้ได้ ความสงบนั้นเกิดขึ้นมา ความสุขตามมาพร้อมกับความสงบของใจ ใจนี้
 สงบด้วย มีความสุขขึ้นมาในหัวใจนั้นด้วย ถ้ามีความสุขขึ้นมา คนเรามีความสุข มีความอึดของใจ
 มันควรแก่การงานใด แต่คนยังแสวงหาอยู่ ยังหิวกระหายอยู่ มันจะควรทำงานที่ไหน?

ทำงานไป ตามันก็มองแต่แสวงหา ต้องการสิ่งที่เป็นอาหารมาเพื่อจะมาบำรุงร่างกาย บำรุงความหิวกระหายนั้นให้ได้ มันเลยทำงานไม่เป็นงาน ความที่จะทำว่าเป็นงาน เป็นงาน นี่เหมือนกันความอยากเป็นทางลัด ความอยากจะสะดวก อยากจะสบาย อยากจะทำให้มันได้รวดเร็ว มันเป็นการจินตนาการ จินตนาการความคิดไป คาดหมายไป ความปรุง ความแต่งไป นี่กิเลสมันหลอก

ทั้งๆ ที่เราจะประพฤติปฏิบัติเพื่อจะเข้าหาสัจจะ เข้าหาสัจจะคือเข้าหาตัวหัวใจของเราให้ได้ เวลาจะเข้าหาหัวใจ ความประพฤติปฏิบัติของเรา มันจะชำระกิเลส มันต่างหากเป็นเพิ่มกิเลส กิเลสเป็นทุกขั้นตอนเข้าไป กิเลสนี้จะขวางการทำคุณงามความดีของเรา ทำคุณงามความดีของเรานั้นเป็นบุญกุศลเพื่อจะเกิดสูงขึ้น ทำให้เป็นสิ่งที่ดีขึ้น เพื่อจะกลับมาชำระกิเลส กิเลสต้องขวางไปตลอด รู้ตั้งแต่เริ่มจะนั่งจะทำประพฤติปฏิบัติแล้วว่า ทำแล้วจะได้อะไรขึ้นมา เวลาทำแล้วมีความน้อยอกน้อยใจว่าจะทำไม่ได้ อันนั้นเป็นเรื่องของกิเลสทั้งนั้น

เราฝันมา ฝันมาตลอด ฝันความคิดของตนเองนั่นคือฝันกิเลสนะ เราไม่เคยเห็นกิเลสของเราว่า อะไรก็ว่ากิเลสๆ กิเลสก็คืออะไรหนอ กิเลสเป็นอย่างไร กิเลสคือความเคยใจในหัวใจของเราที่มันมักง่าย ความเอาสะดวกสบายนั้นนะ ทีนี้ถ้าเราฝันความรู้สึกของเรา นั่นคือฝันกิเลสไปตลอดเวลา

การเอาชนะตน ถ้าเราเอาชนะผู้อื่น เรามีกำลังกว่า เรามีอำนาจมากกว่า เราพูดเขาก็เกรงออกเกรงใจ เขาก็จะยอมเราไปโดยต่อหน้า แต่ในหัวใจเขา เขาไม่ยอมหรือ ในความคิดภายในหัวใจ ใครจะยอมใคร ทุกคนต้องคิดว่าตัวเองมีคุณค่าในหัวใจของตัวเองต้องมีความใหญ่กว่าทั้งนั้น

อันนี้ก็เหมือนกัน เราว่าเราชนะคนอื่น อันนั้นเป็นมายา เป็นสังคมโลกเขาทำให้เกียติกันเท่านั้น ความชนะมันต้องชนะตนเองนี่ ความชนะเรา เราชนะเราเห็นไหม ความที่ว่าเราชนะเรา เราก็เอาเราไว้ เอาหัวใจไว้ในอำนาจของเรา นี่ความคิดไต่ตรอง ความคิดใคร่ครวญเป็นแง่ของธรรม แง่ของธรรมเพื่อจะเข้าไปหาหัวใจของเราให้ได้

เราประพฤติปฏิบัติต้องให้สมควรแก่ธรรม ไม่ใช่ประพฤติปฏิบัติแล้วให้กิเลสมาอยู่ในความประพฤติปฏิบัติของเรา อยู่ในอำนาจ อยู่ในความคิดริเริ่มของเรา การประพฤติปฏิบัติมันจะเป็นแง่เป็นประโยชน์ของเราขึ้นมาบ้าง เลยกลายเป็นการประพฤติปฏิบัติสักแต่ทำ ทำก็สักแต่ว่าทำ

คิดแต่ความจะลัดไป ลัดไป สักแต่ว่าทำมันก็ได้ผลสักแต่ว่า แต่เวลาเราคิดของเราขึ้นมาว่ามันเป็นอย่างนั้น มันพอใจอย่างนั้น ความว่าง ความโล่ง

ความว่าง ความโล่ง มันว่างตรงไหน? ความว่าง ความโล่งเพราะว่ามันเกิดอาการที่ว่าเราจินตนาการขึ้นมามันเป็นความว่าง ความโล่ง อย่างนั้นเหมือนกัน

ความสงบของจิตเข้ามาตามความเป็นจริง มันจะสงบเข้ามา สงบเข้ามา มันละเอียดเข้าไป ในหัวใจ ความลึกเข้าไปในหัวใจ มันจะปล่อยเข้าไป มันจะเย็นเข้าไป เย็นเข้าไปนะ ความปล่อยเย็น ว่างเย็นเข้ามา อาการของใจ ความคิดมันสงบตัวลง ความสงบตัวลง สติพร้อมเข้าไปตลอด มีสติเพราะว่าไม่มีความพลั้งเผลอแม้แต่แต่อนุเดียว แม้แต่วินาทีเดียวที่เวลาใจมันสงบเข้าไป ความสงบของใจมันจะเห็นชัดเจน ความเห็นชัดเจนมันสงบเข้าไป สงบเข้าไป นี่สมถกรรม

ความจิตนั้นสงบเข้าไปบ่อยเข้า บ่อยเข้า จิตนั้นสงบไปบ่อยเข้า บ่อยเข้า ความสุขเกิดขึ้น เกิดขึ้น ความสุขเกิดขึ้นพร้อมกับว่า นี่ใจ ใจได้สัมผัสธรรม ถ้าใจได้สัมผัสธรรมแล้วถึงจะยกอันนี้ขึ้น ยกอันนี้ขึ้นดูกาย เวทนา จิต ธรรม ถ้าเห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรม

เห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรมนั่นคือเห็นหน้าของกิเลส เพราะกิเลสซุกอยู่ในกาย เวทนา จิต ธรรม

กาย เวทนา จิต ธรรม นี่กิเลสอาศัยอยู่ อาศัยอยู่ในกาย อาศัยอยู่ในจิต เพราะว่าเกิดมาเป็นมนุษย์ กิเลสเป็นเจ้าวัฏจักร มันก็แผ่ฐานออกมาพร้อมกับอารมณ์ความคิดทั้งหมด แต่แผ่ออกมา ความคิด ถ้าคิดที่แรกขึ้นไปเป็นโลกียะนี้ คิดด้วยกิเลสพาคิด มันไม่พาให้เห็น เพราะกิเลสมันอยู่หลังความเห็นนั้น พอจิตสงบตัวลง ความสุขเกิดขึ้นมา เห็นตัวกิเลส

เห็นกิเลสอย่างหนึ่ง ความเห็นกิเลสเห็นเงื่อนเห็นปม ถ้าเห็นเงื่อนเห็นปมมันถึงจะยกขึ้นวิปัสสนาได้ ความที่วิปัสสนา วิปัสสนาคือใช้ธรรมาธุ การวิปัสสนาความเป็นปัจจุบันธรรมของใจ ใจที่เป็นปัจจุบันนั้น ความคิดเป็นปัจจุบันขึ้นมาต่อหน้า ซึ่งๆ หน้า ความคิดเป็นปัจจุบันเดียวนั้น ความเห็นเดียวนั้น มันจะทันกับอดีตอนาคต ในหัวใจ

อดีตอนาคตที่ความคิดออกมา กิเลสพาคิดออกมา อวิชชาพาคิดออกมาเป็นสายยาวออกมา ความเป็นสายยาวออกมานี้เราคิดอะไร เราว่าเป็นปัจจุบันๆ มันมีความคิดในหัวใจคิดออกมาก่อน

แล้วค่อยไหลเลื่อนออกมาเป็นความคิดของเรา เป็นอารมณ์ของเราข้างนอก นี่เห็นไหม เงามองใจ เราตะครุบเงากันตลอดเวลา เราไม่เคยเห็นตัวใจ

แต่ถ้าความสงบเกิดขึ้นในความคิดมันทันกัน ปัญญามันทันกันจากภายใน มันถึงจะก้าวเดินตามจิตดวงนั้นทัน ความคิดปัจจุบันธรรมเกิดขึ้น ปัญญาเห็น มันจะแปรสภาพ ความแปรสภาพเห็นเดี๋ยวนั้น เดี๋ยวนั้น นี่อาวุธของปัญญา

สิ่งที่เราว่าเป็นปัญญาๆ เมื่อก่อนนี่เราว่าเราฉลาด เราแหลมคม เราฉลาด เราทันคน เรามีความคิด อันนั้นเป็นปัญญาที่ว่า ถ้าคิดอีกทีมันเป็นปัญญาเข้ามาหลอกตัวเอง หลอกตัวเอง หลอกตัวเองหมายถึงว่าต้องเป็นอย่างนั้น มันจับเคลื่อนออกมาเป็นความคิดออกมาเป็นสิ่งที่งอกขึ้นมา เป็นความเห็น เป็นสิ่งที่เราควรกระทำ แล้วเราก็ทำตามเขาไป

เราเดินตามปัญญาอันนั้นคือสิ่งที่คิดขึ้นมาแล้วเราก็จะคิดตามที่เรากำหนด คือว่าใจเป็นนาย คิดออกมาแล้วทำตามนั้น คิดออกมาไม่ทำก็คิดออกมาสะสมไว้ในใจ สะสมไว้ในใจแล้วหมุนออกมา หมุนออกมาอยู่อย่างนั้น อาการของใจหมุนไป เคลื่อนไป เคลื่อนไป ความเคลื่อนไปเราถึงไม่ทันกับกิเลสของเรา

เราถึงบอกว่าเครื่องมือในปัญญาที่ว่าเรามีปัญญาทั้งหมดนี้ถึงเป็นเครื่องมือของกิเลส ทั้งหมด กิเลสเอาไปใช้หมดเลย ใช้หมดเลยมันก็พินหน้าเราสิ การพินหน้าเรามันก็ทำให้เราไม่ได้ผลในการประพฤติปฏิบัติขึ้นมา

การประพฤติปฏิบัติขึ้นมามีผลขึ้นมา เราต้องพยายามใช้ความวิริยอุตสาหะ ความกตเวทีของสตินั้นสำคัญ ความกตเวทีก่อน ถ้าสู้ไม่ได้ กิเลสก็เข้มแข็ง กิเลสก็มีอำนาจวาสนาใหญ่โตมาก เวลามันแสดงตัวออกมา เราถึงล้มแผละ ล้มแผละลงไป จิตที่ล้มลุกคลุกคลาน เพราะว่าเราไม่มีอำนาจ ถึงต้องใช้ขันติบารมี ขันติคือความอดทน ขันติคือความพยายามระลึกรู้แล้วลุกขึ้นสู้ นี่ขันติต่อสู้อันนี้ได้ ต่อสู้ขึ้นไป ต่อสู้ก็ยับยั้งได้ ถ้าขันติหนักก็ยับยั้งทัน ยับยั้งความคิดที่ว่าออกมาจากกิเลส พาใช้ กิเลสพาใช้นั่นละ

ทั้งขันติอดทน ทั้งสติระลึกรู้เข้าไป มันเป็นไปได้ สิ่งใดๆ ในโลกนี้มันแปรสภาพทั้งหมด สิ่งใดๆ ในโลกนี้เกิดขึ้น จะเข้มแข็งขนาดไหนมันก็ต้องแปรสภาพไปสักวันจนได้ อวิชชาจะปกคลุมใจอยู่ขนาดไหน ที่แผ่ควบคุมใจอยู่ มีอำนาจวาสนาขนาดไหนก็แล้วแต่ ถ้าเรามีความวิริย

อุตสาหกรรม เรามีหัวใจ เรามีพลังงานของเรา เราสามารถจะปลุกขึ้นมาได้ เราเชื่อธรรม ธรรมที่พยายามสะสมขึ้นมา สะสมขึ้นมา เราเชื่อธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มรรคผลต้องมีโดยความจริง

ในเมื่อทุกข์ยังมีอยู่ในหัวใจ ทุกข์มีอยู่ในหัวใจ ทุกข์นี้ต้องดับได้ ความที่ใจฟุ้งซ่านมัน ฟุ้งซ่านขนาดไหนมันต้องสงบตัวลงได้ โดยธรรมชาติมันก็เป็นแบบนั้น แต่มันเป็นโดยที่ว่ามัน เคลื่อนไป เหมือนกับเราทุกข์ยากขนาดไหน เวลาเราจะเป็นจะตาย กิเลสจะปล่อยให้เราสบายอยู่ พักหนึ่ง ปล่อยคือว่าปล่อยไม่ให้เราชีวิตนี้ขาดสูญไป ถ้าพยายามบังคับขบไส เราจะสู้ไม่ไหวจน ตายไป กิเลสตายไปมันตายไปพร้อมกับใจดวงนั้น แต่เขาก็ไม่ให้ถึงกับตาย ให้เราดำรงความทุกข์ ไปตลอด

ทุกข์นี้ถึงเป็นอริยสัจ แต่เราไม่เห็น เราเห็นแต่อดีตอนาคต หมายถึง ทุกข์แล้วบ่นเอา บ่นว่า ทุกข์ ว่าทุกข์ เราใช้แต่บ่น คำว่า “ทุกข์” ว่าทุกข์ มันถึงว่าเป็นอดีตอนาคต อดีตอนาคตเราถึงไม่เห็น ปัจจุบันในขณะนั้น

แต่ถ้าเห็นอวิชชา เห็นมาร นั้นนะ ความเห็นต่อหน้าเห็นเงื่อนเห็นปม ความเห็นเงื่อนเห็น ปมเป็นการเริ่มต้นในการต่อสู้ อาวุธของธรรมจะได้เริ่มใช้ ใช้อาวุธของธรรมในการสะสมสร้าง อาวุธขึ้นมาก่อน เราใช้สร้างใจของเราเป็นสมถกรรมฐานขึ้นมา ให้ใจมันคงขึ้นมา ใจมันคงขึ้นมา ใจมันคงขึ้นมาจนเข้มแข็งขึ้นมา ความเข้มแข็งนั้นถึงจะทำงานได้ การทำงานคือหมุนเข้ามา หมุน เข้ามาในหัวใจนั้น นี่กาย เวทนา จิต ธรรม ยกขึ้นเห็นกาย เวทนา จิต ธรรมแล้ววิปัสสนาไป

“สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีการเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งทั้งหลายต้องดับเป็นธรรมดาทั้งหมด”

แต่การเกิดดับ เกิดดับนี้เป็นการเกิดดับข้างนอกพร้อมกับสิ่งที่ว่าอวิชชาปิดตาไว้ การเกิด ดับนั้นก็เลยสักแต่ว่าอยู่ไปวันหนึ่ง วันหนึ่ง ให้ชีวิตนี้สั้นไป สั้นไป ตายไปก็มีแต่ซากศพที่นอน เนืองกองอยู่ในโลกนี้ ความตายหมายความว่าความเกิด แก่ เจ็บ ตาย มันเป็นไปได้ทั้งหมด แต่ในเมื่อ เกิด แก่ เจ็บ ตาย เราจะให้กิเลสมันตายกับหัวใจ กิเลสนี้ตายไปจากหัวใจ ให้ใจนี้เป็นอิสระ มันมี แก่ใจ

คำว่า “มีแก่ใจ” หมายถึงว่า เรามีแก่ใจว่า เรารักเรา เราอยากให้เรามีความสุขจริง เราเกิดมา พบพระพุทธศาสนา แล้วเราออกมาประพฤติปฏิบัติด้วย แล้วเราประพฤติผู้ปฏิบัติแล้ว เรามีอาวุธ

ขึ้นมาแล้ว อารูขึ้นมาที่ว่าเราสะสมของเราขึ้นมา มันก็ต้องคิดแบ่งแยก จะทุกข์มาก ทุกข์น้อยก็ต้องทน

ความทุกข์ งาน งานจากภายนอกนะ งานการทำงานเหงื่อไหลไคลย้อยนี้ก็เหนื่อยยากแสนเข็ญ แต่งานในหัวใจนี้ใช้ปัญญาออกไปแล้วมันจะเหนื่อยมาก ความเหนื่อยมากกลับมาพบกับความสงบนั้น ความสงบนั้นคือกลับมาทำความสงบ ทำสมถกรรม จิตนี้กลับมาความสงบนี้เพิ่มพลังงานขึ้นมา ความเพิ่มพลังงานขึ้นมามันก็อึดตัวขึ้นมา ความอึดตัวขึ้นมาก็มีกำลังออกไปทำงานต่อ งานอันนั้นถึงควรแก่การงาน

ควรแก่การงาน เห็นไหม เห็นหน้ากิเลส แล้วต่อสู้กับกิเลส พิจารณาแยกแยะ แยกแยะออกไปปัญญามันเกิดขึ้น ความแยกแยะในในตัวในตน ในสิ่งที่ เป็นความคิด ทุกอย่างที่เป็นตัวเป็นตน เป็นเรา เป็นเขา เป็นสัตว์ เป็นบุคคลขึ้นมา เป็นสัตว์เป็นบุคคล แล้วก็พอมีความเป็นสัตว์เป็นบุคคลแล้วก็หลงความเป็นสัตว์เป็นบุคคลของเรา พอหลงเป็นสัตว์เป็นบุคคลของเราก็ออกไปข้างนอก ออกไปข้างนอกก็ไปยุ่งกับโลกภายนอก

แต่ปัจจุบันนี้เราดึงจากภายนอกเข้ามาอยู่ภายใน เป็นสัตว์เป็นบุคคลขึ้นมา พอเป็นสัตว์เป็นบุคคลขึ้นมามันก็เริ่มความคิดออกไปเป็นสัตว์เป็นบุคคล เป็นสัตว์เป็นบุคคลใครให้ค่า ความให้ค่าเป็นสัตว์เป็นบุคคลเป็นเราเป็นเขา นั่นนะ มันต้องว่าสัตว์ บุคคล มันเป็นใคร ถ้ามันตั้งเป็นสัตว์เป็นบุคคลขึ้นมา ภพ ความคิด ภาสวะ ความเป็นมานะ ความคิด ความยับยั้ง มันเป็นของมันไปหมดแล้ว เราแยกตรงนี้ไ

ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่เรา ไม่ใช่เขา มันเป็นอาการหนึ่งๆ อาการอย่างเดียว อาการของใจที่เกิดดับ เกิดดับในหัวใจ ในขั้นนั้นก็เป็นอาการหนึ่ง อาการหนึ่ง

ในร่างกายมันความยึดในกาย ความยึดในกาย กายนั้นเป็นอะไร? ไม่มี

เกสา โลมา นขา ทันตา ตโจ นี่มันก็เป็นของเขา เราตัดทิ้งออกไปแล้ว ตัดทิ้งออกไปก็อยู่ภายนอก ถ้าเราตัดทิ้งออกไปมันก็อยู่ข้างนอก แต่มันอยู่กับเรา ความคิดมันก็ว่าเป็นเรา ความนึกคิดอันนี้สำคัญมาก ความยึดมั่นถือมั่นของใจนี้สำคัญมาก

มันสำคัญว่าไปยึดเขา ทั้งๆ ที่เวลาตายไปศพกองอยู่นั้น ศพนี้ให้เขาชั้นสูตร เราไม่ได้ชั้นสูตร ให้คนอื่นชั้นสูตรไป ศพ คือ ผม ขน เล็บ ฟัน ก็กองไว้นี้ ต้องเข้าเตาเผาไป มันไม่ใช่เป็นสัตว์ เป็นบุคคลขึ้นมา

เป็นสัตว์ เป็นบุคคลขึ้นมามันเป็นที่หัวใจ หัวใจไปยึดมันถือมัน ธรรมาวุธมันต้องเข้ามาตรงนี้ไง อะไรเป็นสัตว์เป็นบุคคล กายก็ไม่ใช่ ใจก็ไม่ใช่ ใจเป็นขันธเป็นอารมณ์ความยึดถือไป วิปัสสนาไป นี่วิปัสสนาไป วิปัสสนาพยายามใช้แยกแยะนะ วิปัสสนาคือการใคร่ครวญในธาตุ ๔ และขันธ ๕

ธาตุ ๔ ก็ธาตุ ๔ ของเรา ขันธ ๕ ก็อาการของใจพิจารณาไปไม่ให้มันยึดมันถือมัน ความยึดมันถือมันมันก็เป็นอวิชชาทั้งหมด พอความยึดมันถือมันมันก็เห็น เห็นตามความยึดมันถือมันนั้น ใช่ไหม สภาวะเป็นอย่างนั้น สภาวะธรรมเป็นอย่างนั้น สภาวะเป็นอย่างนั้น ปล่อยๆ ออกไป ความที่ว่าปล่อยจากสภาวะธรรมอันนั้น

การชำระกิเลส ว่าเราจะต่อสู้กับกิเลส กิเลสพาปล่อยก็ได้ พอกิเลสพาปล่อย พอปล่อยมันก็ว่าง ว่าง ปล่อยว่างๆ นี่สภาวะธรรม สภาวะธรรมตามที่ว่ามันไม่ถึงที่สุด ถ้าสภาวะธรรมถึงที่สุด ขอบเขตของสภาวะธรรมในการกำจัดในตัวคน บุคคล เรา เขามันจะเห็นซากศพเลย ซากศพของตัวคน ตัวคนนี้เป็นใจ ซากศพที่มันชำระออกไปจากใจ ใจนี้เป็นใจ ขันธนี้เป็นขันธ

ทุกขันธ์ซากศพที่มันหลุดออกไป แยกออกไปเห็นซากศพขึ้นมา แล้วเราเป็นคนชั้นสูตรศพนั้น เราชั้นสูตรศพของกิเลส มันเห็นซากศพของกิเลสจริงๆ มันถึงจะเป็นสมุจเฉทปหานตามสัจจะความเป็นจริงของการกำจัด ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวคน ไม่ใช่เรา ไม่ใช่เขา

เวลาที่ว่าเขาเป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นเรา เป็นเขา เขารอบงำหัวใจให้เรายึดมันถือมันในใจของเราไปทั้งหมด แต่เวลาเราชำระด้วยธรรมาวุธ แยกออก แยกออกแล้วมันปล่อยว่างๆ ปล่อยว่าง ความปล่อยว่างอันนั้นมันเป็นอำนาจของธรรม อำนาจของธรรมที่เราสร้างสมขึ้นมา ในธรรมจักรในหัวใจของเราสะสมธรรมขึ้นมา ธรรมนั้นได้แยก ได้วิปัสสนาได้ทำลายหัวใจ ทำลายความยึดมันถือมันในสัตว์ในบุคคลนั้น มันก็ปล่อยได้ ปล่อยได้ การปล่อยนี้มันไม่เห็นซากศพ

ความเห็นชาศพมันต้องเป็นสมุจเฉตปหาน ความสมุจเฉตปหาน เห็นชาศพแล้วเราพลิกศพ นี่ใจดวงนั้นมันได้พลิกศพ มันปล่อยวาง นั่นขาดจริงตามความเป็นจริง มันได้พลิกศพของกิเลส

หลานของกิเลสเราได้พลิกแล้ว พลิกศพในการว่ามันเป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นเรา เป็นเขา มันจะปล่อยการยึดมั่นถือมั่นในสัตว์ ในบุคคล ในเรา ในเขา ออกไปชั้นหนึ่ง ความปล่อยตามความเป็นจริงอันนั้นต่างหาก นี่ได้พลิกศพ พลิกศพ ถ้าได้พลิกศพอันนั้นถึงจะเป็นธรรมที่เราสะสมเข้ามาเป็นปัจจุบันธรรม ถ้าเราไม่ได้พลิกศพของกิเลส อันนั้นมันเป็นอดีตอนาคต เป็นการคาดการหมายเห็นไหม การคาดการหมายในการวิปัสสนา

วิปัสสนาเพื่อชำระกิเลส แต่วิปัสสนาไปกิเลสมันก็ต่อสู่ไปตลอด ฉะนั้น ถ้าไม่ได้พลิกศพอันนั้นไม่ได้สิ้นสุดในขบวนการของการชำระในสัตว์ ในบุคคล ในเรา ในเขา ถ้าขาดออกไป เห็นชาศพตามความเป็นจริงเลย ตามความเป็นจริงย้อนเข้ามา มันต้องมีความสุขในหัวใจ แล้วปล่อยวางไปแล้ว นั่นพลิกศพ พลิกศพของกิเลส ใจก็หยุดสั่นหคเข้ามาเป็นอิสระเสรี อิสระเสรีเข้าไปเห็นไหม นี่ความสุข สุขอันนี้เกิดขึ้นจากการวิปัสสนา

การเกิด การตายของโลกเขา การเกิดการตายตั้งแต่เริ่มต้นเป็นมนุษย์สมบัติของเรา มันต้องเกิดต้องตายไปเป็นธรรมชาติที่ว่าเราเป็นมนุษย์ขึ้นมา มีชีวิตแล้วต้องดับ แต่ในการชำระกิเลส ในการพลิกศพสักหนหนึ่ง ใจดวงนั้นต่างจากใจที่มีกิเลสปกคลุมโดยธรรมชาติเลย มันมีความเอกเทศของใจ ใจมีความสุข มีความเข้าใจ มีเห็นธรรม แล้วจะซึ่งในธรรมที่เราสร้างสมขึ้นมา สะสมขึ้นมาเพราะเราเป็นคนทรงไว้ด้วยใจดวงนั้นทรงไว้เอง ทรงธรรมอันนี้ไว้ในหัวใจของใจดวงนั้นแล้ว พอทรงนั้นมันก็มีความสุข ความสุขมันมีแก่ใจ ความมีแก่ใจก็ใคร่ครวญเข้าไปสิ ใคร่ครวญตามหลักความจริงเข้ามา

ไม่ปล่อยให้เวลาเสียไปโดยเปล่าประโยชน์ การผัดวันประกันพรุ่งมันจะเบาบางลง เพราะจิตนี้จะเอาแต่ผลงานของเราอยู่แล้ว พอเอาผลงานของเรา เอาผลงาน ผลงานในการรื้อค้นหาเห็นหน้ากิเลส แล้วต่อสู้กับกิเลสเป็นชั้นเป็นตอนเข้าไป

ความที่ว่ากิเลสมันก็ละเอียดเข้าไป เพราะว่าเราทำลายตั้งแต่หลานเข้าไป ก็ต้องเป็นลูก เป็นลูกขึ้นมา ลูกของกิเลสนี้ก็ต้องมีความชำนาญ มีวิชา มีความหลบหลีกที่ว่าเหนือกว่า...

...การพัฒนาใจ คั่นคว้าเข้าไปเรื่อย ความละเอียดละเอียดอ่อนถ้าจิตนั้นเป็นหลบแล้ว หลานของเขาเขายังความยึดมั่นเป็นสัตว์ เป็นบุคคล มันยังยึดมั่นถือมั่นขนาดนั้น แต่ในสัตว์ ในบุคคล มันปล่อยเข้ามา ความปล่อยเข้ามา ปล่อยอันนั้นเข้ามาเพราะอะไร

เพราะอำนาจของธรรม อำนาจของธรรมที่เหนือกิเลสนั้น กิเลสมันถึงต้องตายไป เห็นซากศพกันมาอันนั้น ถ้ากิเลสมันตายแล้ว กิเลสตายไปแล้ว ตายจากอะไร? ตายจากอาวุธของเรา ธรรมจักรของเรา นี่ภาวนามยปัญญาที่หมุนเข้ามา หมุนเข้ามา มันก็ส่งเสริมอันนี้ขึ้นมาสิ ส่งเสริมภาวนามยปัญญาขึ้นมาจากภายในหัวใจของเรา ส่งเสริมขึ้นมาเพื่อจะชำระ ชำระให้เกิดซากศพของกิเลสในหัวใจของเราเข้ามาอีก ให้ใจดวงนั้นเป็นผู้ชนะ เป็นผู้พิชิตพิชิต ถ้าสิ่งนี้มันไม่พิชิตพิชิต ในเรื่องของกิเลสมันจะหลุดได้

สิ่งที่กิเลสมันหลอก ในโลกของเรา เวลาโลกของเราเราต้องการศพ ต้องการการหลอกหลวงกัน เรายังไปเอาศพคนอื่นมาแทนได้ ศพคนอื่นมาแทนแล้วเราก็กินศพตัวเองไปเพื่อจะหวังผลประโยชน์ใช้ไหม อันนี้ก็เหมือนกัน ในเมื่อถ้ามันปล่อยวางเฉยๆ มันปล่อยวางเฉยๆ นี่มันไม่เห็น สิ่งที่ไม่เห็น สิ่งที่เราไม่เห็นอย่างนั้นมันไม่เป็นไปตามความเป็นจริง ถ้าสิ่งที่เป็นตามความจริงไม่อย่างนั้นภาวนาจะหลงได้อย่างไร

สิ่งที่ในการประพฤติปฏิบัติในการภาวนามันหลงอยู่ สิ่งที่หลงอยู่ ความหลงของใจ ถ้าภาวนาไปแล้วมันเป็นไปไม่ได้ ความเป็นไปไม่ได้ ๑ ความอยากให้เป็นผลขึ้นมา พอความอยากให้เป็นผลขึ้นมามันจะปล่อยวาง ปล่อยวาง ความปล่อยวางนี้หลอก สิ่งที่หลอกจะไม่มีซากศพเป็นเครื่องยืนยัน

ถ้าสิ่งที่เป็นความเป็นจริงจะเห็นซากศพของกิเลสเป็นชั้นเป็นตอนเข้ามา ถ้าเห็นเป็นชั้นเป็นตอนเข้ามา สิ่งนั้นถึงจะเป็นความจริง สิ่งที่เป็นความจริงเพราะอะไร เพราะกิเลสขาดนี้มันออกไปจากใจ สิ่งที่เราออกไปใจมันต้องมีสิ่งที่พิสูจน์ได้ใช้ไหม สิ่งที่เราพิสูจน์ สิ่งที่เราเห็นกันตามความเป็นจริงนั้น พิสูจน์ว่าสิ่งที่หลุดออกไปจากใจ เวลาชำระกิเลสไปหาออกไป สมุจเฉตไปหาแล้วนอนอยู่ที่นั่น ใจถึงได้เป็นปัจจุตัง เป็นอากาสิโก ไม่มีกาล ไม่มีเวลา ถ้าเราชำระกิเลสขึ้นมาเป็นชั้นเป็นตอน ไม่มีกาล ไม่มีเวลา

ในสมัยพุทธกาล องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปฏิบัติมาก่อน ทำมาก่อน ได้มาก่อน อริยสาวกต่างๆ ก็ทำมาอย่างนั้น มันเป็นกาลเป็นเวลาที่ไหน ในเมื่อใจนี้มีกิเลสอยู่ ใจนี้เป็นความ

ทุกข้ออยู่ ในหัวใจยังมีสิ่งนี้ปักเสียบอยู่ แล้วเวลาขาดออกไป ทำไมจะไม่เห็นซากศพของกิเลส ต้องเห็น สิ่งที่ต้องเห็นมันก็ต้องอยู่ที่ปัญญาของเรา ปัญญาของเราจะเท่าทันกับสิ่งนั้นไหม ถ้าปัญญาเราไม่เท่าทัน เวลากิเลสสูงขึ้นไป มันจะละเอียดอ่อนเข้าไป

ความหลอกลวง สิ่งที่เราเคยชนะมาชั้นตอนหนึ่ง กิเลสก็คือเรา เราทำอะไรกิเลสมันรู้ไปหมดใช่ไหม ถ้าเป็นคนอื่นทำ เขากับเราเป็นคนละส่วนกัน เรายังต้องอ่านเขาให้ออก แต่สิ่งที่ว่า เกิดขึ้นจากหัวใจ แล้วเราสร้างสมปัญญาของเราเข้ามาต่อสู้กับความคิดของเราเอง ปัญญาเราก็คิดขึ้นมาสู้กับเราเอง มันถึงว่าต้องเป็นภาวนามยปัญญา

ถ้าปัญญาที่เราคิดขึ้นมาเอง มันมีสัญญา มีความจำได้หมายรู้ มีความคิดความเห็นของเรา นี่ กิเลสถึงได้พาใช้ใจ ฉะนั้น แล้วปัญญาที่เราเกิดขึ้นมา เราคิดขึ้นมาเอง กิเลสมันหัวเราะเยาะ กิเลส มันหัวเราะเยาะเลยถ้าเราจะทำอะไร เราคาดเราหมาย เราจะทำอะไร เราคิดโครงการไว้ก่อน เรา วางไว้ก่อนว่าเราจะทำสิ่งนั้น สิ่งนั้น

เราต้องรู้สึกสำนึก รู้สึกตัวตลอดว่าเราคิดอะไร เราอยากทำอะไร แล้วความรู้สึกนี้คืออะไร? คือใจ แล้วกิเลสมันอยู่ที่ใจแล้วมันจะไม่รู้สึกหรือว่าความคิดของเรานั้นอะไรคิดออกไป แล้วเราจะทำอะไรบ้าง เราถึงต้องทำความสงบ ต้องทำใจให้สงบแล้วพยายามหมุนปัญญาออกไป หมุนปัญญาถ้ามีความสงบอยู่ ความสงบคือว่าจิตดวงนั้นกับปัญญานี้แยกออกจากกันชั่วคราว พอ หมุนออกไป ปัญญาถึงเป็นธรรมจักรหมุนกลับมาชำระกิเลส

ปัญญานี้กิเลสกลัว กิเลสกลัวธรรมตัวนี้ กลัวปัญญาความจริงที่เราสร้างสมขึ้นมาอันนี้ กิเลสไม่เคยกลัวที่ว่าปัญญาที่เราเรียนรู้มา เราจำมา เราจำมาเป็นสัญญา เราศึกษามากิเลสพร้อมกัน กิเลสมีความคิดไปพร้อมกัน

ถึงบอกว่า ความแหลมคมของกิเลสยิ่งละเอียดเข้าไปเท่าไร ความใกล้กับดวงใจ ดวง วิชาตัวนั้นมันยิ่งแหลมคมเท่านั้น การจะเข้าไปค้นคว้า จะเห็นหน้าของวิชา เห็นหน้าของ กิเลสแล้วต่อสู้กัน มันถึงต้องใช้ความละเอียดอ่อน ต้องใช้ความรอบคอบ เรามีความรอบคอบ เรามี ความละเอียดอ่อนแล้ว เราหมุนเข้าไป หมุนเข้าไป คำว่า “หมุน” คือใช้ปัญญา ปัญญาการ ไคร่ครวญ การแยกแยะเข้าไป

ความแยกแยะชั้นนอก-ชั้นใน ชั้นในมันจับต้องได้ยาก ความเห็นหน้าก็เห็นได้ยาก ถ้าไม่เห็นหน้า ไม่เห็นหน้าไม่มีการต่อสู้ การไม่เห็นเงื่อนเห็นปม การเห็นเงื่อนเห็นปมคือการเห็นหน้าของกิเลส อันนั้นถึงว่าการชำระเข้าไปนี่มันต่อสู้กัน

ความต่อสู้กัน จับได้แล้วด้วย แล้ววิปัสสนาไป วิปัสสนาปัญญาหมุนตามเข้าไป หมุนตามเข้าไป หมุนตามว่า สิ่งนั้นสิ่งที่เกิดขึ้นเกิดขึ้นอย่างไร มันเกิดขึ้นมามันต้องมีสิ่งที่ปะทุขึ้นมา สิ่งที่ปะทุขึ้นมาแล้วอะไรสืบทอด เห็นไหม สืบทอดในใจเรานั้นละ ความสืบทอดนั้นมันเป็นความสืบทอดเพราะเราแยกไม่ออก ถ้าเราแยกสิ่งนี้ไม่ออก สิ่งนี้มันก็เกิดดับอยู่ตลอดเวลาโดยธรรมชาติของเขา

เพราะสิ่งนี้มันเกิดดับโดยธรรมชาติอยู่แล้ว เราเข้าไปเพื่อจะแยกแยะสิ่งนี้ออกจากกัน แต่อำนาจของกิเลสที่มันอยู่ใกล้ตัวนั้น อำนาจของเขาเหนือกว่า ความที่อำนาจของเขาเหนือกว่า เขาถึงผลักดันออกมา เราแพ้ พอเราแพ้ เราแพ้หมายถึงว่าปัญญาสู้ไม่ได้นะ ความคิดจะเป็นเรื่องของกิเลสทั้งหมดเลย ทั้งๆ ที่ว่าเรากำลังต่อสู้อยู่นี้ แต่ทำไมความคิดมันพิสูจน์ได้

พิสูจน์ว่าเวลาเราคิดออกมาเป็นโลก ความคิดของเรา ความต่อสู้ของเราเป็นโลกไปหมดเลย ความที่เป็นโลกไปหมดนี้คืออวิชชามีส่วนอยู่ในการประพฤติกปฏิบัติเรานั่นเอง ในที่ว่าเราประพฤติกปฏิบัติ กำลังต่อสู้อยู่ แต่เป็นความคิดโลกๆ โลกคือการผูกมัด โลกคือความคิดให้เราอยู่ในอำนาจของมัน

แต่ถ้าเป็นปัญญาคิดออกไป เวลามันปล่อยวางมันจะโล่งโล่ง ความโล่งโล่ง ความโล่งความโล่งเพราะกายกับจิตมันแยกออกจากกัน กิเลสมันต้องสงบตัวลง ชุกลงหนึ่เข้าไปอยู่ในหัวใจนั้น เราก็พัก ชุกลุ่ยเข้าไปตลอด นี่ปัญญามันจะเกิดขึ้น เกิดขึ้นจากการเราก้าวเดิน เราความเป็นจริงมันเกิดขึ้นมาได้ ปัญญาละเอียดเป็นชั้นๆ เข้าไป

ไม่ใช่ปัญญาจะอยู่แค่นั้นหรอก ทำไมมีมหาสติ-มหาปัญญา มหาสติ-มหาปัญญา ปัญญาโดยธรรมชาติ ปัญญาในการใคร่ครวญจากเรื่องของโลกๆ ภายนอก เรื่องของที่เป็นอาการเป็นนามธรรม แต่ในเมื่อมันละเอียดเข้าไป นามธรรมนั้นละเอียดเข้าไป ความละเอียดเข้าไป นี่ความไวของใจ

เรื่องใจนี้เป็นเรื่องประหลาด เรื่องมหัศจรรย์ ความเป็นเรื่องประหลาดเรื่องมหัศจรรย์ พลังงานของเขามีอยู่แล้ว พลังงานธรรมก็มีอยู่ แต่เพราะว่าเราไม่ได้ใช้ เราไม่เคยใช้ เราไม่เอา

ขึ้นมาใช้ เรา เห็นไหม กำลังใจนี้สำคัญ แต่เราทำให้เราอ่อนแอลงเฉยๆ ถ้าเราสร้างกำลังใจขึ้นมา กำลังใจก็มีอยู่แล้ว เราสร้างขึ้นมา เราสร้างขึ้นมา แล้วเราพลิกแพลง พลิกแพลงนี้ถึงเป็นธรรมจักร ธรรมจักรคือใจ ธรรมจักรของบุคคล ธรรมจักรของใจดวงนั้น ไม่ใช่ธรรมจักรในหนังสือนะ

ถ้าธรรมจักรในหนังสือมันก็ความดำรงชอบ ความเพียรชอบ ความอะไรชอบ นั่นคือเป็นตัวหนังสือ แต่ขณะที่ธรรมอยู่นี้มันเป็นเนื้อหาสาระ ความดำรงก็กำลังคิดอยู่นี่ไง ความเพียรก็ทำอยู่นี่ไง ส่งพลังงานของใจหมุนเข้าไป นี่คือการเพียร

แม้แต่ในตัวหนังสือในมรรค ๘ กับมรรคที่เกิดขึ้นจากกลางหัวใจนี้มันก็ต่างกัน ความต่างกันนี้ใครพิสูจน์ได้ ความพิสูจน์มันหมุนอยู่ มันเป็นอยู่ ถ้ามันเป็นอยู่ มันหมุนอยู่นั่นคือปัญญา หมุนไป ถ้ามันเป็นอยู่มันไม่มีอยู่ เราก็ต้องพยายาม สิ่งที่เราพยายามหมายถึงว่าเริ่มต้นสืบต่อ ถ้าไม่มีสิ่งที่พยายาม กิเลสมันก็หัวเราะเยาะ กิเลสหัวเราะเยาะตลอดนะ การทำ หัวเราะเยาะถ้าเราแพ้ แต่ถ้าเราชนะ มันตาย

การฆ่ากิเลส เห็นไหม การฆ่ากิเลสถึงว่าเอาธรรมนี้ฆ่ากิเลส การฆ่ากิเลส ฆ่ากิเลสมันก็ปล่อยวาง ปล่อยวาง จนกิเลสตาย การกิเลสตายนี้เห็นซากศพของกิเลส เห็นลูกของกิเลสตายขึ้นไป เห็นพ่อของกิเลส พ่อของกิเลส เห็นปู่ของกิเลส ปู่ของกิเลสนี้ยิ่งใหญ่เลย เพราะปู่ของกิเลสนี้ยิ่งละเอียดอ่อนมาก

ประสบการณ์ของเจ้าวัฏจักร การเกิด การตาย ผู้ที่ประสบการณ์ เขาจะมีวิชาพลิกแพลง อย่างมหาศาล นี่เหมือนกัน เขาจะหลบซ่อนไปกับถ้าเรามีอำนาจ ใจนี้มีพลังงานมีความคิดอยู่ เขาจะอาศัยกับใจดวงนั้นไป เขาจะบังเงาไปตลอด บังเงาคือบังอารมณ์ในความคิดของเรา เราว่าเราคิดละเอียดอ่อน ว่าขนาดไหนก็มีเขาอยู่ เพราะเขานี้บังไปในหัวใจนั้น

ถ้าเราภาวนาเข้าไป เป็นว่างหมด ปล่อยวางหมด มันเกิดแล้วบังเงาแล้วยังเลี่ยมออกมา เป็นอวิชชาปจฺจุชา สงฺขารา อวิชชา คือว่าเป็นผล ความว่าสิ่งนั้นเป็นผล เป็นอุปกิเลส กิเลสนั้นเป็นกิเลสที่เหนืออยู่แล้ว เป็นอุปกิเลสที่ละเอียดอ่อนเข้าไป ให้เราเคลิบเคลิ้มไป ความเคลิบเคลิ้มไป ฉะนั้น เวลาครูบาอาจารย์สั่งสอนกันถึงได้ลงกันเต็มๆ เวลาสะกิดใจเพื่อจะเตือนใจ เพื่อจะให้เห็นสัจจะ

สะกิดใจนะ สะกิดใจเพื่อให้หันกลับมาดู ถ้าไม่หันกลับมาดู เราก็เคลิบเคลิ้มไปกับสิ่งนั้น
 things ที่ว่าเป็นการต่อสู้กับกิเลสอยู่ แต่ให้กิเลสผลักดันออกมา แล้วก็เชือกิเลสออกไป ว่าสิ่งนี้เป็น
 ผล สิ่งนี้เป็นผล สิ่งนี้เป็นผล

มันจะเป็นผลอย่างไร มันเป็นผลความสุข สุขเกิดเพราะเราประพฤติปฏิบัติอยู่ แต่
 เพราะอวิชชาอยู่ในหัวใจนั้นก็อาศัยนอนเนื่องกันไป กิเลสบังงาไปตลอด บังงาว่าเป็นผลไป
 เพราะอะไร เพราะไม่เห็นศพ ไม่เห็นศพอวิชชา ไม่ได้พริกศพอวิชชา ถ้าได้พริกศพอวิชชาจะไม่
 เห็นอย่างนั้น พริกศพอวิชชา

ย้อนกลับขึ้นมา ย้อนกลับขึ้นมาด้วยการบังงาขนาดไหนมันก็มีการอ้อยสร้อยอยู่ในใจ
 นั้น ใจดวงนั้นถ้ายังจับต้องได้ ใจดวงนั้นถ้าเป็นตอของจิตนี้ยังมีอยู่ สิ่งที่มีอยู่มันต้องเกิดดับ เกิด
 ดับ ต้องเนา ความเนา ความมัวหมองของใจดวงนั้น ถ้าใจดวงนั้นยังมีอวิชชาอยู่ มันเศร้าหมอง ถึง
 ตายไปทั้งซากศพวันนี้ หัวใจตายไป หัวใจก็ยังไม่รู้

แต่ถ้าหัวใจได้ฆ่าอวิชชา ได้พริกศพอวิชชาแล้ว นั่นต่างหาก ใจดวงนั้นถึงจะเป็นใจที่
 บริสุทธิ์ ใจดวงนั้นถึงว่าการเกิดและการตายในโลกนี้เป็นเรื่องของโลกเขา เป็นเรื่องของโลกเขา
 นะ พอใจดวงนั้นประเสริฐแล้ว จะตายเมื่อไรก็ได้ แต่นี้ยัง สิ่งที่ยังเพราะอะไร

เพราะว่าความประมาทใจ ความประมาทก็เป็นความประมาทของเรา ๑ ความไม่รอบคอบ
 ๑

๒. สิ่งที่ไม่เคยทำ ไม่มี ถ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่มาตรัสรู้ ธรรมอันนี้ไม่มี ไม่
 มีใครสามารถชำระเข้าไปถึงว่า จากหลาน จากลูก จากพ่อ แล้วเข้าไปหาปู่ของกิเลสเป็นชั้นเป็น
 ตอนเข้าไป ไม่มีหรอกเพราะอะไร เพราะแค่เป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นเรา เป็นเขา เราก็จะ
 เคลิบเคลิ้มตามเขาไปอยู่แล้ว

เป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นเรา เป็นเขา แล้วก็ออกไปข้างนอก พอเราชำระเข้าไปเป็นชั้นเข้า
 ไป ความละเอียดอ่อนมันละเอียดอ่อน มันลึกซึ้งมาก สิ่งทีลึกซึ้งมากมันถึงว่าสิ่งนี้ไม่มี แล้วศึกษา
 มา การฟังธรรมขนาดไหนก็เป็นไปไม่ได้ที่จะเห็นสิ่งนี้ เว้นไว้แต่ใจที่ปฏิบัติถึงจุดนั้นเท่านั้น ใจที่
 ปฏิบัติเข้าถึงจุดนั้นแล้วตามหาจุดนั้นเจอ ความหาความอ้อยสร้อย ความเศร้าหมองของใจดวงนั้น

เจอ สิ่งที่ย่อยสลาย สิ่งที่เราหมองอยู่ในใจดวงนั้น นี่จับตรงนั้นได้ พอจับตรงนั้นได้มันก็ได้เงื่อนได้ปม

ความได้เงื่อนได้ปมมันก็ได้งาน ความได้งานคือได้เห็นหน้ากิเลส เห็นหน้าตัวอวิชชา พอเห็นหน้าตัวอวิชชา สิ่งนี้ไม่ใช่ขันธ สิ่งนี้เป็นแค่ปัจจัยการของใจ สิ่งที่เป็นปัจจัยการของใจมันจะใคร่ครวญได้ยาก ความใคร่ครวญของขันธ เห็นไหม ขันธเป็นกอง สิ่งที่เป็นกอง รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ มันแยกได้ ความแยกเป็นกอง เป็นกอง ความแยกเป็นกองอารมณ์จะก้าวเดินไปไม่ได้ อารมณ์จะสืบต่อไปไม่ได้

เพราะภาวนามยปัญญาแยกออก แยกกองระหว่างอสุภะ-อสุภัง ระหว่างขันธของใจ เวลาขันธของใจแยกออกเป็นกอง เป็นกอง แยกได้ แต่ต่อของจิตแยกไม่ได้ เพราะเป็นปัจจัยการ ความ เป็นปัจจัยการมันเกิดดับพร้อมกัน ถึงปัญญานี้เป็นปัญญานุญตามเข้าไปเพื่อจะพิจารณา

ความละเอียดอ่อนของปุ่ ความชำนาญการของเขา เขาพาจิตปฏิสนธินี้เกิดตาย เกิดตายในวัฏฏะนี้มาตลอด แต่ทุกคนเห็นแต่หลาน เห็นแต่ลูกของเขาเท่านั้น ลูกหลานของเขาอยู่ในเปลือก การเกิดการตายนั่นลูกหลานของเขา แต่ไอ้ตัวปุ่ ตัวอ้อยสร้อยนี้ ตัวจิตปฏิสนธินี้ ถึงว่าจิตปฏิสนธิไม่ใช่ขันธ สิ่งที่ไม่ใช่ขันธมันละเอียดอ่อน สิ่งทีละเอียดอ่อนปัญญาก็ต้องเป็นปัญญาที่ละเอียดอ่อนเข้าไป

ละเอียดอ่อนเข้าไปชำระ จนปล่อยวาง จนว่างหมด จนชำระขาดออกไป ขาดออกไปก็เห็นศพนั้นนะ ศพของอวิชชา ศพของกิเลส พริกขี้หนูของกิเลสขั้นสุดท้าย พริกขี้หนูเป็นชั้นเป็นตอนเข้าไป ได้พริกขี้หนูของอวิชชาแล้ว

ใจดวงนั้น การเกิดการตายนี้นี้เป็นสมมุติ สิ่งเกิดสิ่งตายในโลกนี้เป็นสมมุติ แต่เดิมมาเกิด แก่ เจ็บ ตายนี้นี้ประจำธาตุขันธ์นะ คนเกิดมามีใจกับกายนี้ เกิด แก่ เจ็บ ตายนี้นี้ประจำธาตุขันธ์ ขันธ์นี้ ใจนี้ต้องแตกสลายไปโดยธรรมชาติเลย นี่การเกิด แก่ เจ็บ ตายมันถึงทำให้ความทุกข์ร้อนในใจดวงนั้น ทุกข์ร้อนนะ ขณะที่ใกล้ตาย ทุกข์ร้อน เป็นความทุกข์ เป็นความสะเทือนใจ ตายไปแล้วใจดวงนั้นก็ต้องไปเกิดดับ เกิดในคติของตัวเองที่สะสมไป มันก็ต้องไปเสวยทุกข์ต่อไปข้างหน้าโน้น ถ้าบุญพาวงเกิดก็ไปเสวยบุญอยู่ชั่วครั้งชั่วคราว ก็ต้องเวียนลงมาเกิดอีก ไม่มีที่สิ้นสุด

วิญญูของใจ ใจนี้หมุนเวียนไปตลอด หมุนเวียนไป กับใจที่ทำงานของอวิชชาขึ้นมา เป็นชั้นเป็นตอนเข้าไป จนปล่อยวางอวิชชาได้ทั้งหมด พอเห็นซากศพนั้น ซากศพในร่างกาย ร่างกายนี้ก็ต้องตายไป แต่ตายแล้วไม่เกิด ใจดวงนั้นไม่มีเชื้อ ไม่มีสิ่งสืบต่อ สิ่งสืบต่อไม่มี เอาอะไรไปเกิด ในเมื่อสิ่งที่ไม่ไปเกิด ไม่ไปเกิดอีก แล้วมันจะไปห่วงกับสิ่งที่ว่า เกิด แก่ เจ็บ ตายได้อย่างไร

ความตายถึงได้หลอกกัน สิ่งที่เกิดที่ตายนั้นหลอกกันนะ แม้แต่สมมุติก็หลอกกัน มันไม่ตายหรอก มันแปรสภาพไปเฉยๆ สิ่งที่มีชีวิตนี้หมดอายุขัยแล้วก็ต้องตายไป จิตนี้ก็ไปเกิดใหม่ เกิดใหม่ การเกิดใหม่อีก เกิดใหม่ก็ได้สภาวะใหม่ สภาวะใหม่ไปเรื่อยๆ สิ่งที่ได้สภาวะใหม่ไปก็ไปสร้างสมบุญกุศลหรืออกุศลของจิตดวงนั้นไปตลอด ไปตลอด สภาวะใหม่ก็เกิดขึ้น กับใจดวงที่ประเสริฐนี้ดับแล้วมันไม่มีเชื้อต่อ ดับแล้วไม่เกิด

สิ่งที่ไม่เกิด สิ่งใดไม่เกิดสิ่งนั้นประเสริฐสุด การเกิดนี้ถึงสำคัญ เกิดก็ต้องแก่ ก็ต้องเจ็บ ก็ต้องตาย ถ้าไม่เกิดเสียอย่าง แต่ไม่เกิดก็อยู่ด้วยความสุข อยู่ด้วยความสุขของการไม่เกิด ไม่เกิดนั้นเพราะจิตดวงนั้นก็มิอยู่ มิอยู่เพราะอะไร

เพราะชำระซากศพ ชำระอวิชชาต่างหาก ไม่ใช่ชำระจิต จิตดวงนั้นไม่บอบสลาย จิตดวงนั้นจากสิ่งที่เป็นสกปรกโสโครกเป็นจิตที่บริสุทธิ์ขึ้นมา จิตที่บริสุทธิ์จะไปบอบสลายไปตรงไหน กลับสะอาด สว่าง สงบ สว่างไสวอยู่ของเขอย่างนั้น เขาถึงมีความสุขของเขาใจ การตายนั้นตายแล้วแล้วกัน แล้วไม่เกิดอีก กับการตายการเกิดตลอดไป

ถึงว่าซากศพของร่างกายนี้ทั้งหมด ทั้งทำให้เราต้องเป็นภาระตลอดไป กับการทำความสงบ ทำความวิปัสสนาขึ้นมาจนชำระกิเลสออกไปจากใจ พริกซากศพของกิเลสเห็นชัดๆ ต้องเห็นชัดๆ มันถึงเป็นผลชัดๆ ถ้าเห็นไม่ชัดขึ้นมา การประพฤติปฏิบัติถึงว่า ถ้าประพฤติปฏิบัติไม่ถึงกับเห็นซากศพของกิเลสแล้ว อันนั้นยังไม่เป็นผล มันวนไปเวียนไป

อันนี้ถึงว่าการประพฤติปฏิบัตินี้ต้องเข้าถึงหลักของธรรม เข้าถึงสัจจะความเป็นจริงของธรรมนั้น ถ้าเข้าถึงสัจจะความเป็นจริงของธรรมนั้น มันถึงจะเห็นสิ่งนี้โดยตาของใจ ตาของใจเห็นชัดๆ อย่างนี้ขึ้นมา ตาของใจได้ชำระใจ ใจได้ชำระกิเลสออกไปแล้ว กิเลสขาดออกไปเป็นซากศพนอนตายอยู่ต่อหน้า แล้วเราเห็นขึ้นมา พริกศพด้วยใจของตัวเอง ไม่ใช่พริกศพแบบโลกเขา

พริกขี้หนูแบบโลกเขานี้ต้องให้คนอื่นมาพริก พริกไป พริกเพื่อพิสูจน์กันว่า ตายเพราะโรคอะไร ตายเพราะสิ่งใด ตายแล้วตายเล่า ตายนี้พร้อมกับความทุกข์ความเศร้าหมองในหัวใจ แล้วเราเป็นอะไร เราจะพอใจสิ่งใด ถ้าเอาสิ่งนี้มาเทียบ เทียบเข้ามามันก็มีกำลังใจ มีกำลังใจที่เราจะพยายามต่อสู้ ในการต่อสู้ของเรา ในการประพฤติปฏิบัติของเรามันก็มีกำลังใจ

การต่อสู้ การประพฤติปฏิบัติมันมีคุณค่า มีคุณค่าเพราะมันมีผลที่ประเสริฐ ผลที่มหาศาลรออยู่ แต่จิตของเราก้าวเดินตามไปถึงสิ่งนั้นไหม จิตของเราจะก้าวเดินไป ก้าวเดินไปในหัวใจ เพราะก้าวออกจากใจ อาการของใจก้าวออกมาจากใจ แล้วก็ทำลายหัวใจ

ถึงว่า “ธรรม” ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เราสะสมขึ้นมา การก้าวเดินออกจากใจก็คือการที่เราสร้างสมเครื่องไม้เครื่องมือ สร้างมรรคขึ้นมา มรรคเข้าไปทำลายในหัวใจ นั่น กุหาของใจ ใจ กุหาของใจคือว่าเป็นที่หลบซ่อนของอวิชชา อวิชชาตั้งแต่ลูก แต่หลาน แต่พ่อ แต่ปู่เขา เวลาเขาขาดขึ้นมาเป็นชั้น เป็นชั้นเข้ามา เขาจะหลุดเข้ามา หลุดเข้ามา สุดท้ายแล้วอวิชชานั้นก็ต้องไปสถิตอยู่ที่กุหาของใจ ก็อยู่ในกุหาในใจนั้น แล้วเราต้องตามไปที่ใจนั้น ตามเข้าไปถึงอวิชชาที่ใจนั้น ถึงใจนั้นชำระที่ใจนั้น พอชำระที่ใจนั้นก็ขาดออกไปที่ใจนั้น

จากที่เข้าไปอยู่ในกุหา นี่ทำลายนามธรรม สิ่งที่เป็นนามธรรม ทำลายแล้วยังสะอาด ยิ่งสว่าง ยิ่งใส สิ่งที่มีมันเป็นวัตถุ ทำลายแล้วจะหมดสภาพไปเป็นความว่าง สิ่งที่มีอยู่ทำลายออกก็เป็นอากาศธาตุ ไม่มีสิ่งใดเลย แต่นี้เป็นหัวใจ เป็นหัวใจที่เป็นธาตุรู้ ธาตุนี้มีความรู้สึกอยู่ ธาตุนี้เป็นธาตุเป็นวิญญาณ วิญญาณธาตุ ในธาตุ ๖ วิญญาณธาตุนี้เป็นธาตุที่ว่า...อวิชชาเพราะเกิดดับ จิตปฏิสนธิ อวิชชาอยู่ในนั้น แล้วพาเกิดพาดาย ถ้าทำลายก็ต้องทำลายตรงนั้น ทำลายตรงที่จุดพาดายนั้น

จุดที่พาดาย ในเมื่อทำลายตรงนั้นเสร็จแล้ว จิตดวงนั้นสะอาดขึ้นมา หดเย็นเข้ามา เวลาทำมันถึงได้ยาก เวลาประพฤติปฏิบัติยาก ยากตรงนั้น ยากตรงที่ว่า จากที่ว่าความต่อต้าน ความต่อต้านนะ ความต่อสู้ของกิเลสมันเรื่องอย่างหยาบๆ เราก็พยายามต่อสู้เข้าไป จนเข้าไปถึงใกล้เข้าไป ใกล้ตัวของเล่ห์เหลี่ยมของปู่ของเขาเท่าไร ความแพรวพราวของการต่อต้านในการทำ ให้เราหลงทางนั้นมันจะมีมากขึ้นไป

มันถึงว่าเราควรจะมีใจ ใจที่ว่าเรามีธรรมและวินัย ธรรมและวินัยเปิดได้ตลอดเวลาในตู้พระไตรปิฎก แล้วยังมีครูมีอาจารย์คอยชี้อีกต่างหาก ครูบาอาจารย์คอยชี้ ชี้บอก เพราะครูบา

อาจารย์เคยผ่านมา สิ่งที่ไม่เคยผ่านมา สุตมยปัญญาศึกษามาเป็นแนวทางแล้วมันก็ยังสงสัยใน
แนวทางนั้น ความสงสัยแนวทางนั้น จับผิดจับถูกไปนั้นเสียเวลา แต่ก็ดีอยู่ ธรรมและวินัยยังมีอยู่

สาวกะเป็นผู้ที่ได้ยินได้ฟัง สาวกะยังได้ยินได้ฟังในการรื้อค้นพระไตรปิฎกนั้นเป็นสาวกะ
สาวกะ สาวกวิสัย สาวกผู้ที่ได้ยินได้ฟังมา ถ้าประพฤติปฏิบัติขึ้นมา ครุบาอาจารย์ยังชี้นำเข้าไปอีก
ชี้นำในปัจจุบันธรรม ในปัจจุบันธรรมในอารมณ์ที่เกิดขึ้น อารมณ์ที่เกิดขึ้นนี้ถูกต้องหรือไม่
ถูกต้อง ถูกต้องไหม

อารมณ์ที่เกิดขึ้น อารมณ์ที่เป็นสภาวะธรรมที่ปล่อยๆ ปล่อยนั้น นี่กิเลสอยู่ในใจดวงนั้นด้วย
ความปล่อยนั้นปล่อยโดยที่ไม่เห็นศพของกิเลส ถ้าปล่อยถ้าชำระประหาร ถ้าการประหารกิเลสนั้น
จะมีซากศพเป็นเครื่องยืนยัน ซากศพคือว่ามันตัดออกไป สังโยชน์ขาดเป็นชั้นๆ เข้าไป สังโยชน์
๑๐ เป็นเครื่องร้อยรัด ซากศพจะขาดออกไปเป็นชั้นๆ เข้าไป เห็นอยู่เลย สักกายทิฐิ วิจิกิจฉา
สีลัพพตปรามาสขาดออกไป

ความลังเลสงสัย ความลังเลในธรรม ความไม่แน่ใจในความไม่เชื่อมั่น แล้วมันหลุด
ออกไปเพราะมันเห็นว่า สัตว์ ตัวตน บุคคล เรา เขา นี่มันไม่ใช่ มันชำระ มันเข้าใจ ไม่ใช่สัตว์
ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่เรา ไม่ใช่เขา แต่เป็นธรรม ธรรมเพราะว่าอะไร ธรรมเพราะสิ่งนั้นเกิดดับ เกิดดับ
โดยอวิชชาพาเกิดพาดับ

ในเมื่ออวิชชาพาเกิดพาดับ อวิชชาหลุดออกไป สิ่งเกิดดับนั้นก็ดับแล้ว มันเป็นเรื่องแต่
ว่าเกิดดับ เกิดดับ โดยที่ไม่มีใครไปครอบงำ สิ่งที่ไม่มีใครไปครอบงำมันก็เกิดดับธรรมดา ไม่ใช่
สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่เรา ไม่ใช่เขา สภาวะเกิดดับของใจนั้นเป็นสภาวะเกิดดับของใจจริงๆ ใจ
ดวงนั้นเกิดดับโดยสภาวะธรรมเฉยๆ เกิดดับโดยที่ไม่มีใครไปยุ่งเหยิง เขาถึงเป็นจริงของเขา อาการ
ของใจที่เป็นขึ้นเป็นตอนเข้ามา เขาจริงของเขาเป็นขึ้นเป็นตอน

แต่เพราะความไม่รู้ เพราะตัวเล่ห์เหลี่ยมของอวิชชาเข้าไปครอบงำไว้หมด ยึดมั่นถือมั่น
เป็นขึ้นเป็นตอน ยึดมั่นถือมั่นว่าเป็นสัตว์เป็นบุคคลเป็นเราเป็นเขา ยึดมั่นถือมั่นว่าเป็นเรา ยึดมั่น
ถือมั่นทุกอย่าง ยึดมั่นถือมั่นภายในหัวใจ ความยึดมั่นถือมั่น เห็นไหม เป็นอึดตา ใจก็เป็นอึดตา
อึดตาไปยึดมั่นถือมั่นในสิ่งที่เกิดดับ ที่เป็นความจริงในสภาวะที่เกิดเป็นมนุษย์มีธาตุ ๔ และขันธ
๕ เป็นความจริงของเขา ธาตุก็คือธาตุแปรสภาพเป็นสภาวะเดิม จิตก็คือจิตแปรสภาพกลับไปเป็น

สภาวะเดิม จิตนั้นเป็นจิต เกิดดับ เกิดดับอยู่ตลอดเวลา แล้วเขาเป็นจริงของเขา เพราะอำนาจของ
กรรมเข้าไปชำระล้าง

อำนาจของกรรมที่สะสมขึ้นมา ที่เราสร้างขึ้นมา ไปชำระล้าง จิตดวงนั้นก็เป็จิตที่สะอาด
ขึ้นมา การเกิด แก่ เจ็บ ตาย ถึงไม่เข้าไปสะท้อนใจดวงนั้น การเกิดดับ เกิดดับคือการเกิด แก่ เจ็บ
ตาย แล้วใจดวงนั้นไม่เกิดไม่ดับ เพราะขันธเป็นขันธไม่ใช่จิต ขันธนี้เป็นอาการอยู่ ขันธนอก-ขันธ
ใน-ขันธในขันธ แล้วจิตนี้เป็นต่อของจิตไม่ใช่ขันธ สิ่งที่ไม่ใช่ขันธเป็นพลังงานเฉยๆ เพราะเกิด
เป็นมนุษย์ถึงมีขันธ เกิดเป็นพรหมมีขันธเดียว มัณมีขันธเดียวก็มีเฉพาะหัวใจ

เกิดเป็นพระอนาคามีมีเฉพาะหัวใจ แล้วค้นคว้าหาพ่อ หาปู่ของอวิชชา คือเป็นต่อ ต่อคือ
ขันธเดียว หนึ่งเดียวในขันธนั้น ทำลายตัวนั้นหมดแล้ว ขันธถึงเป็นขันธ การเกิดดับของขันธ กับ
ใจดวงนั้นเป็นพลังงานเฉยๆ พลังงานที่บริสุทธิ์ พลังงานที่สะอาด พลังงานนั้นเสวยวิมุตติสุขอยู่
เฉพาะใจดวงนั้น ใจดวงนั้นมีคุณค่ามาก มีคุณค่าก้าวเดินตามธรรม ธรรมกับใจดวงนั้นถึงเป็นอัน
เดียวกัน เป็น เอโก รัมโม ธรรมอันเอก ธรรมอันเอกนี้เป็นเป้าหมายของเราชาวพุทธ
พระพุทธศาสนาสอนถึงที่สุดในการชำระกิเลส

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าชำระกิเลสแล้วถึงปฏิญาณตนกับปัญจวัคคีย์ว่าเป็นพระ
อรหันต์ สิ่งที่เป็นพระอรหันต์ถึงไม่มีกิเลสในหัวใจนั้นเลย พระพุทธเจ้าถึงเป็นพระอรหันต์ก่อน
เป็นศาสดาผู้สะอาดบริสุทธิ์ ถึงสอนธรรม พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สอนธรรมนี้ออกมา
สาวกชาตธรรมที่วางไว้ชอบแล้วออกมา แล้วเราก้าวเดินตามสภาวะธรรมนั้นเข้าไป

ศาสนาพุทธประเสริฐสุด ประเสริฐตรงที่ว่าสอนถึงการชำระกิเลสออกจากใจ

ถ้ากิเลสออกจากใจ ใจดวงไหนก็ดวงนั้น ดวงที่ประพฤติปฏิบัติ นั้น ใจพาร่างกายมา
ประพฤติปฏิบัติ แยกแยะเข้าไปตามสภาวะธรรมนั้น พอถึงละลายเข้าไป ละใจเข้าไป ละเข้าไปถึง
ละขันธเข้าไป ถึงละถึงต่อของหัวใจเข้าไป ละหมด ละพร้อมกับเห็นการขาดออกไป อวิชชาตาย
เป็นชั้นเป็นตอนเข้ามา จนหมดสิ้นจากหัวใจดวงนั้น ใจดวงนั้นถึงประเสริฐ งามที่ประเสริฐ
ประเสริฐขึ้นจากการกระทำ ความประเสริฐนั้นไม่ประเสริฐมาจากไหน

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า เป็นผู้ชี้ทาง เราเท่านั้นเป็นผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ
การประเสริฐ ตั้งแต่เริ่มนั่งนี่ก็ประเสริฐ เพราะคนเริ่มนั่งเริ่มบำเพ็ญธรรม ความจงใจเกิดขึ้น สิ่ง

เริ่มนั่งประพฤติปฏิบัตินี้มันถึงจะมีการประพฤติปฏิบัติขึ้นมา ประพฤติปฏิบัติขึ้นมาเพราะคนเห็นคุณค่าถึงประพฤติปฏิบัติ ถ้าไม่เห็นคุณค่าจะทำหรือ ถ้าเห็นคุณค่าขึ้นมา คนๆ นั้นก็มีคุณค่า เพราะคนๆ นั้นมุ่งหวังเข้าถึงธรรม ถ้าเรามุ่งหวังเข้าหาธรรม คุณค่าจะเกิดใหม่

ประพฤติประเสริฐเพราะการประพฤติประเสริฐ ประเสริฐเพราะเราเชื่อในองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราเชื่อธรรม มรรคมี ผลมี เหตุมี นรกสวรรค์มี มรรคผลต้องมี นิพพานต้องมี นิพพานคือว่าในศาสนานี้สอน ถ้านิพพานไม่มีในศาสนานี้จะสอนไปทำไม สอนไปถึงนิพพาน สอนไปถึงการดับ ถึงการชำระกิเลสทั้งหมด กิเลสนี้ออกจากใจทั้งหมด หลุดออกไปจากใจทั้งหมด ใจดวงนั้นยังมีอยู่

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าชำระกิเลสแล้ว ๔๕ ปี สอนอยู่อย่างนั้น เอาอะไรสอน ก็หัวใจที่บริสุทธิ์นั้นสอน หัวใจบริสุทธิ์ใน ๔๕ พรรษาที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอน ประกาศศาสนาอยู่ กิเลสตายออกจากใจแล้วใจนั้นถึงมีอยู่ใจ นั้นนะ นิพพานมีอยู่ในใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพราะว่าท่านดำรงชีวิตอยู่ ดำรงชีวิตอยู่อีก ๔๕ ปี ๔๕ ปีสั่งสอนโลกไปจนดับขันธไป วันจะตายพระอานนท์เสียใจมาก

“อานนท์ เราบอกเธอแล้วไม่ใช่หรือ สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีการเกิดขึ้นเป็นธรรมดา แม้แต่ร่างกายของตถาคต แม้แต่ร่างกายขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ต้องแตกสลายไปเป็นธรรมดา บอกไว้แล้วไม่ใช่หรือ พระอานนท์เสียใจไปทำไม”

เพราะว่าเสียใจกับหลักความจริงได้อย่างไร ในเมื่อสิ่งนี้เป็นหลักความจริง เห็นไหม “สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีการเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งทั้งกลายต้องดับทั้งหมด” แต่หัวใจนี้เป็นนามธรรม กิเลสดับทั้งหมดแล้ว ดับจากหัวใจทั้งหมดแล้ว มันถึงไม่ดับใจ สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีการเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งทั้งกลายต้องดับทั้งหมด ดับแล้วไม่มีเหลือ แต่หัวใจที่บริสุทธิ์ชำระกิเลสออกไปจากใจแล้ว หัวใจนั้นเหลือ หัวใจนั้นเป็นหัวใจที่บริสุทธิ์ หัวใจนั้นเป็นหัวใจที่พาไปสู่ความสุข บรมสุข

มันถึงเป็นการว่าศาสนาเราประเสริฐ เราถึงว่าเป็นคนประเสริฐ เพราะเราเชื่อในหลักของศาสนาพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นชาวพุทธ เป็นชาวพุทธเชื่อในหลักของพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์นี้ถึงจะเป็นชาวพุทธแท้ ถ้าไม่ใช่ชาวพุทธแท้ สักแต่ว่า เป็นชาวพุทธทำอะไรก็ไม่เป็น ไม่รู้เลยว่าศาสนาพุทธสอนอย่างไร สอนอย่างไร

อริยสัจ สอนทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค แล้วหัวใจนี้มันกลั่นออกมาจากทุกข์ ออกจากสมุทัย นี่ผูกไว้ ทุกข์ สมุทัยผูกไว้ นิโรธคือการดับ ดับทุกข์จากมรรคอริยสัจจอันนั้น อริยสัจนี้สำคัญที่สุด มรรคอริยสัจจ มรรค ๘ อยู่ในตัวหนังสือ มรรคในหัวใจ มรรคในการสร้างสมขึ้นมา มรรคอันนี้สำคัญ

มรรคของโลกเขายังเอาไปใช้ในโลกละ มรรคในการประกอบอาชีพ สัมมาอาชีพะ อาชีพชอบ การทำงานชอบ ความเพียรชอบ นั้นมรรคของร่างกาย มรรคของหัวใจสร้างอาการของใจ ใจนี้กินอารมณ์เป็นอาหาร กินความคิดเป็นอาหาร แล้วเราสร้างมรรคขึ้นมา มรรคนั้นเกิดขึ้นมาจากหัวใจ นี่คือมรรคของใจ อาการของใจเกิดขึ้น มรรคที่หมุนออกไปจากใจนั้นย้อนกลับมาชำระหัวใจของเรา นี่มรรคที่เราสร้างขึ้น

ถึงว่า มรรคนี้เป็นของบุคคล เป็นของจำเพาะตน เป็นสมบัติส่วนตัวตน ของใครของมันเงิ ถึงชำระกิเลสได้ในหัวใจทุกๆ ดวง ทุกๆ ดวงสามารถสร้างมรรคได้ เพราะเชื้อของใจนี้สร้างมรรคขึ้นมา แล้วทำลายกิเลสออกจากหัวใจดวงนั้น หัวใจดวงนั้นถึงได้ประเสริฐ

เริ่มต้นตั้งแต่เชื่อพระพุทธเจ้าแล้วประพฤติปฏิบัติตาม ประพฤติปฏิบัติตามแล้วก็สร้างสมขึ้นมาจนถึงที่สุดได้ ถึงเป็นธงชัย เป็นยอดธงของศาสนาพุทธ ศาสนาพุทธสอนเรื่องอย่างนั้น เรื่องถึงมรรคผลนิพพาน ชำระกิเลส ซากศพของกิเลส แล้วผู้ที่ถึงตรงนั้นได้เห็นซากศพ แล้วได้พลิกศพของกิเลสด้วย ได้พลิกขึ้นมาเป็นชั้นๆ ขึ้นมา จนถึงที่สุด ที่สุดของการประพฤติปฏิบัติ ที่สุดแล้วก็เป็นอย่างถึงเมืองพอ พอแล้วก็มีความสุขในหัวใจดวงนั้น เอวัง

เพิ่มเติมท้ายกัณฑ์

ซากศพกิเลส พลิกซากศพ เผาศพกิเลส ศพกิเลส กิเลสต้องมีศพ เห็นศพของกิเลสถึงเป็นความจริง ถ้าไม่เห็นศพของกิเลสมันเป็นการคาดหมาย การคาดหมายนั้นถึงไม่เป็นผลงาน ความเป็นผลงานนั้นถึงต้องเป็นสัจจะ ความสัจจะเห็นซากศพของกิเลส การเห็นซากศพของกิเลส มันเห็นจากการภาวนา ภาวนาเข้าไปแล้วใจเห็นจริงๆ เห็นศพหลุดออกไปแล้วพลิกศพของกิเลส เป็นการสิ้นสุดของการประพฤติปฏิบัติ นั้น เป็นการประพฤติปฏิบัติเป็นขั้นเป็นตอน

ถ้าไม่ได้พลิกศพของกิเลสนั้นวางใจไม่ได้ ถ้าวางใจไม่ได้มันจะเคลื่อน ความเคลื่อนอันนั้น ทำให้เสีย เสียคือว่า

การเชื่อกิเลสให้โดนกิเลสหลอก ๑ การประพฤติปฏิบัติไม่เป็นผลขึ้นตามความเป็นจริง แล้วเข้าใจว่าเป็นผล

ทำให้เสียเวลา ๑ ความเสียเวลานั้นการประพฤติปฏิบัติทำให้เนิ่นช้าออกไป หรือไม่ก็เสียเวลา เสียไปเลย เสียคือการไม่ได้เห็น เชื่อในกิเลสนั้น เข้าใจว่าเป็นแล้ว จะไม่กลับมาภาวนาใหม่ ไม่กลับมาภาวนาในการขุดคุ้ยใหม่ การภาวนาโดยการข้ามขั้นตอนเกินไป การลวกๆ ไป ความลวกๆ นั้นใจถึงไม่เห็นผลตามความเป็นจริง

ถ้าเห็นผลตามความเป็นจริงแล้ว จะเห็นศพของกิเลส ถึงไม่สงสัยเรื่องของว่าศพกิเลสเป็นอย่างไร หลุดออกไป ถ้ายังสงสัยเรื่องศพของกิเลส ไม่เห็นศพของกิเลส นั้นไม่ใช่การสมุจเฉทปหาน เป็นการกิเลสหลบซ่อนตัวเข้าไปในหัวใจต่างหาก การสมุจเฉทปหานต้องเห็นซากศพของกิเลสเป็นชั้นๆ เข้าไป อย่างนั้นถึงจะถูกต้อง ความถูกต้องถึงเป็นปัจจัตถ์ ความเป็นปัจจัตถ์ถึงเป็นธรรมแท้ ธรรมแท้ในหัวใจนั้น ธรรมแท้เกิดในหัวใจแล้ว หัวใจนั้นถึงได้ประเสริฐตามหลักความจริงทั้งหมด

ถ้าไม่เห็นธรรมแท้อันนั้น มันยังเป็นการอนิจจังอยู่ สิ่งที่ยังเป็นอนิจจังอยู่ ถ้ายังเจริญ สมาธิเจริญอยู่ก็เป็นความว่าง ถ้าสมาธินั้นเสื่อมลง...(เทพสิ้นสุดเพียงเท่านี้)